

EVANGELIKUS ÓRÁLLÓ

EGYHÁZI ÉS TARSADALMI HETILAP

A NÉGY HAZAI EVANGELIKUS EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS KÖZLÖNYE.

Megjelenik hetenként egy íven, a Hivatalos Közlemények, mint az Ev. Órálló melléklete, minden két hétben.	FELELŐS SZERKESZTŐ: KOVÁCS SÁNDOR theol. akad. tanár Pozsony, Konvent-utca 11. szám.	A lap ára egész évre 8 kor., félévre 4 kor., negyedévre 2 k. A „Hivatalos Közlemények” melléklettel egész évre 10 kor., félévre 5 kor., negyedévre 2.50 kor. — A Hiv. Közl. a föllep nélkül egész évre 4 kor. — A Hiv. Közl.-t az anyaegyházak és felsőbbrendű iskolák ingyen kapják. Ára az Órálló megrendelőinek 2 kor., külön 4 kor.
A kéziratot a szerkesztőhöz, a hirdetés szövegét és díját a kiadóhivatalba kell küldeni.	KIADÓHIVATAL: HORN LÁSZLÓ VIKTOR Hirlapkiadóhivatala, Budapest, V., Akadémia-u. 4.	

TARTALOM: Az Istennek jótéteményeiről. „Meditationes ac Sociologia”. — Elvész az én népem. *Kapí Béla.* — Szemle. — Tárcsa: Missió. *Dr. Pröhle Vilmos.* — Egyházi élet. — Szerkesztői üzenetek.

Az Istennek jótéteményeiről.

(Augustinus).

Én a te szolgálód fia, a ki magamat kezeden ajánlottam, már ezen szegény megvallással dicséretet mondok tenéked én szabadítóm teljes szívemből és előszámlálom elmében minden jótéteményidet, a melyeket cselekedtél velem ifjúságomtól fogva minden életemben. Mert tudom, hogy a háladatlanág nálad igen utálatos, a mely minden lelki rossznak gyökere, minden jónak szárazító, égető s az emberhez való Isten irgalmasságának kútját bezáró szele. Uram hálákat adok neked, hogyha talán tán háladatlan legyek, néked én szabadítóm, mert megszabadítottál engemet. Hány-szor elnyelt volna már a sárkány, de te Uram az ő szájából kivontál.

Valahányszor vétkeztem, készen volt elnyelni, de te Uram Istenem megoltalmaztál. Midőn te ellened gonoszul cselekedném, midőn a te parancsolatodat megszegném, készen állott, hogy pokolra ragadna, de te tilalmaztad őtet. Én tégedet megbántottalak és te engemet oltalmazol vala; én tégedet nem féltel, és te engemet őrizesz vala; te tőled eltávoztam, és az ellenségnek adtam magamat, te őtet, hogy engemet el ne vigyen, elijesztetted.

Ezen javaidat közlöttem velem én Uram Istenem és én nyomorult meg nem ismertem; mert sokszor kiszabadítottál engemet az ördög torkából, az oroslán szájából kiragadtál és a pokolból (ámbar tudomásom nélkül) sokszor visszahoztál. Lementem egész a pokol kapujáig és hogy oda be ne mennék, te tartóztattál; közelítettem a halál kapujához és hogy az engem be ne fogadna, te cselekedted. A test halálából sokszor kivájtál engemet én szabadítóm. Midőn nehéz nyavalyák tartóztatnának, midőn sok veszedelemben voltam a tengeren és földeken, tüztől, fegyvertől és min-

den szerencsétlenségtől megmentvén, mindenkor mellettem állottál és irgalmasan megszabadítottál. Tudtad Uram, hogy ha a halál akkor elfoglalt volna engemet, a pokol fogta volna fel az én lelkemet és örökre elkárhoztam volna.

De a te irgalmasságod és kegyelmed megőrzött, kiragadtál a testnek halálából én Uram Istenem. Számptalan sok jó voltodat mutattad én hozzám, de én vak voltam és meg nem ismertem, valameddig meg nem világosítottál. Lelkemnek világossága, én Uram Istenem és életem, a ki által élek, szememnek világossága, a ki által látok, íme felvilágosítottál engemet és ismerlek tégedet, mert te általad élek és hálákat adok neked, noha az én háladatosságom szegény és erőtlén semmiség és hitványság a te jótéteményedhez, de a mi je van gyarlóságomnak, kész szívvel felajánlom. Minthogy te magad vagy én Istenem az én kegyelmes teremtőm, a ki szereted a mi lelkünket és semmit sem utálsz azok közül, a kikét alkottál.

Íme én, első a bűnösök között, a kiket megváltottál, hogy vele másoknak kegyelmes jóságodnak példáját adjam, magasztalva áldom a te nagy jótéteményedet. Kihoztál engemet az első pokolból, egyszer, kétszer, háromszor, százszor és ezerszer, én mindenkor pokol felé igyekeztem, te engemet mindenkor visszavezettél. Ezerszer elkárhoztattál volna engemet, ha akartál volna, de nem akartál elkárhoztatni, mert szereted a lelkeket s elnézed az emberek bűneit a bűnbánatért. Én Uram Istenem, sokak a te irgalmasságid minden utaidban.

Most látom csak én Uram Istenem és most ismerem mindezt a te világosságod által. Elmerül az én lelkem a te irgalmasságodban, melyet reám öntöttél. Kiragadtad az én lelkemet az alsó pokolból és engemet útra hoztál. Már egészben halálban voltam, de te egészben feltámasztottál: Tied

légyen tehát egész életem, én is egészen néked ajánlom magamat; egész lelkem, egész szívem, egész testem, egész életem te néked éljen, én édes életem, minthogy engemet egészen megszabadítottál; hogy engemet egészen bírnál, engemet egészen megújítottál.

Szeretlek téged, Uram, én erősségem, szeretlek téged én megmagyarázhatatlan vigasságom, és élek, de többé nem magamnak, hanem te néked; az én egész életem, a mely nyomorúságomnak martalékja lett, feltámasztott a te irgalmaságodban. Irgalmas irgalmazó Isten vagy és ezer irgalmasságú azokhoz, a kik szeretik a te nevedet.

Azért parancsoltad én megigazító Uram Istennem, a te törvényedben, hogy szeresselek tégedet teljes szívemből, teljes lelkemből, teljes elméből, teljes erőmből és minden tehetségemből és szívemnek minden belső részeiből, minden órában és szempillantásban, a mikor a te irgalmasságod javai gyönyörködtetnek engemet. Mert elmerülés volna sorsom, ha te nem igazgatnál mindenkor engemet; mindenkor meghalnék, ha mindenkor nem éltetnél engemet. Minden szempillantásban közlöd velem a te jótéteményeidet.

Valamint semmi óra vagy pont nincsen az egész életemben, a melyben a te jótéteményeiddel ne élnek, úgy semmi szempillantásnak nem kell lenni, a melyben te ne légy az én szemeim előtt, az én elmémben, és a melyben téged ne szeresselek minden erőmből. De ezt sem tehetem, ha csak te nem segítsz reá, a kié minden jó adomány és tökéletes ajándék, Világosság Atyja, a kinél nincs változás, vagy homály. Tied Uram az ajándék, a kié minden jó: Parancsold a te szeretetedet, add meg a mit parancsoisz, és parancsolj tetszésed szerint.

„*Meditationes ac Sociloquia*“

Pécsi Lukács 1591-iki fordítása szerint.

Elvész az én népem . . .

II.

Evangeliumi egyházunknak lényegében rejlő célja, a szellemi felvilágosodás, követeli, hogy a lelkészi hivatás és a tudomány szükségképpen viszonya megvalósuljon. De ugyancsak az egyház érdeke követeli, hogy a nép is megtalálja a maga szellemének táplálékát. A valláserkölesi építőirodalom nap-nap után mindig fontosabb és fontosabb lesz. A régi hitbuzgóság romba dőlt oltárai, a pusztuló szórványok, az egyháztól elhidegült szívek a próféta szavainak igazságáról tesznek bizonyosságot: „elvész az én népem, mert tudomány nélkül való! . . .“

A népek tudomány kell. Olyan tudomány, mely az ő képességeihez mérten, az ő nyelve szerint tárja fel azokat az igazságokat, melyek után az emberi lélek vágyódik. És ezt a tudományt a *valláserkölesi építőirodalomnak* kell nyújtania. Ez a jobb életre vezető, az erkölcsi életre tanító tudomány. Ez a bölcsesség, mely-

nek kezdete az istenfélelem. És ez a tudomány az emberiség életében nagy jelentőségű. A nép lélekvilágát ez tölti be, ismeretkörét ez gazdagítja, érzéseit ez irányítja, a szívvilág mélységeit ez hozza létre. De feladata nemcsak ebben áll! A valláserkölesi építőirodalom még többre van hivatva. Nem maradhat meg az érzelem és gondolat holt birodalmában, hanem arra kell törekednie, hogy végcélját elérvén, az általa hirdetett igazság az emberek életében nyerjen megnyilatkozást. Oly nagy ennek az irodalomnak a jelentősége, hogy a nép műveltsége, szellemi és erkölcsi *intelligenciája* jórészt attól függ, van-e kezében ezt a célt szolgáló építőirodalom. A most vázolt feladatokon kívül van ennek az irodalomnak egy különös feladata is, a mi azután jelentőségét még inkább fokozza. Ezek az iratok vannak hivatva arra, hogy a híveket még szorosabb kötelékekkel kapcsolják az egyházhoz. Azt, a mit a lelkész a templomban hirdet, a mire az iskola tanít, az egyház int, a valláserkölesi irodalom erősíti meg az emberek szívében. A mit a lelkész a mai nehéz viszonyok miatt, a tér és idő emelte korlátok következtében el nem végezhet, elvégezi azt a valláserkölesi irodalom egy-egy terméke. Sőt a költői szép tetszetős köntösében jelenvén meg, talán még jobban belevési a szívbe azt a valláserkölesi igazságot, mint a hideg okoskodás, avagy száraz magyarázat. Rövid vonásokban bár, s csak vázlatyszerűen, de előttünk áll a valláserkölesi építőirodalom nagy jelentősége. A népet a sajtó segítségével lehet leginkább egyesíteni és vezetni! Ennek az igazságnak tudatában volt a reformáció, midőn a sajtót munkatársává tette. Fájdalom a következő századok fontosságáról megfeledkeztek. És most oda járították, hogy ellenfeleink eltanulták haremódorunkat s küzdenek ellenünk a mi fegyvereinkkel. Sőt még többet mondhattunk, a mi fegyvereinket csavarták ki kezünkől, mert a jelen időben éppen nem dicsekedhetik magyarhoni evang. egyházunk azzal, hogy a sajtó az ő hatalmában van s hogy a sajtó erejét a maga céljaira elegendőképpen felhasználja.

A *róm. kath.* egyház valósággal elárasztja a híveket épületes olvasmányokkal, melyek az egyházi dogmák szerinti türelmetlen, vakbuzgó vallásosságot terjesztik. A *socialdemokratia* a röpiratok egész tömegében szólal meg. Saját felfogását következetesen keresztülviszi a költői, bölcseleti, történeti műveken. Mindkét ellenfél az ujságok ezer és ezer példányait szórja az emberek közé. És ezeknek minden egyes sorát a határozott céltudatosság vezeti. És az eredmény valóban meg is van! Az erő, a hatalom, az egy akarattal cselekvés ott van az ő részükön. És minél inkább erősödnek, annál nagyobb a mi veszedelmünk. Mert az ő erősödésük a mi erősségünk rovására megy. Akármelyiknek köre lesz nagyobb sugarú, a mi körünk kerülete lesz mindig kisebb és kisebb. S a veszteség nagyságát fokozza az önvád keserősége, az a tudat, hogy nem tettünk meg ezen a téren mindent, a mit tenni kötelességünk lett volna.

Azzal a nagy népies irodalommal szemben, a mit *róm. kath.* egyház és a *socialdemokrata* irányzat nyújt a népek, mi alig tudunk valamit felmutatni. A két evang. egyház együttes munkája a „Prot. Irod. Társaság“ koszorú vállalata. Egyházunk sajátos viszonyait tartja szem előtt áldásosan működő Luther-Társaságunk. Mindegyik a valláserkölesi építőirodalom terjesztésében tüzte ki egyik feladatát. De a feladat magasztossága még nem ment fel a bírálatgyakorlás jogossága alól. S ezt gyakorolva, be kell vallanunk, hogy nem minden a népek szánt irat felel meg a maga céljának. Sokban keressük hiába a megfelelő hangot, sokban nélkülözzük a vallás-erkölcsi igazság közvetlen kidomborodását. Hány van

olyan, melyet elolvasva félreteszünk az elolvasandók sorába? . . . És hány van olyan, a mit egyszer elolvassunk és ezzel pályáját befutotta? . . . És mindössze, jót és gyöngét összevéve, mennyi áll rendelkezésre? . . . Kevés, még mindig nagyon kevés! Pedig a nép mindig többet és többet kíván. S ha egyházunk nem gondoskodik arról, hogy a hívek a maguk lelki táplálékát megtalálják, híveink közül százan és ezren azokhoz fordulnak, kiknél nem keresnek hiába. Igaz! drága bért fizetnek. Lassankint otthagyják szívüket, lelküket! . . .

De nemcsak a természet egyszerű gyermeke kíván az egyháztól szellemi táplálékot, hanem a műveltek is. Minő építő könyveket tudnánk a művelt nőknek ajánlani, mit tudnánk serdülő ifjak és leányok kezébe adni? . . . Azt hiszem, ha mindent elsorolnánk, akkor is nagyon hamar végeznénk. És mégis csodálkozunk, hogy éppen a műveltek soraiból veszítünk legtöbbet, hogy azoknál találunk legkisebb ragaszkodást, egyházszeretetet. Ne csodálkozzunk! A templom csak a maga munkáját végezheti el, az építő irodalomét el nem végezheti. Ne csodálkozzunk, ha ily szomorú viszonyok között a mi számunkra elvész a nép, mert tudomány nélkül való! . . .

De nemcsak az a baj, hogy nincsen vallás-erkölcsei építőirodalmunk, hanem lépten-nyomon érezzük a *vallás-erkölcsei szellemben szerkesztett ujság* hiányát. A művelt és egyszerű embernek egyaránt mindennapi szükségletéhez tartozik az ujságolvasás. És ez a nap-nap után való szellemi érintkezés nem is marad hatás nélkül az ember lelki világára. Pedig az a szellem, mely az ujsághasárból árad felénk éppenséggel nem egyezik meg az egyház által hirdetett vallás-erkölcsei szellemben. Hány ember lelkét tevesztették meg eddig és hanyat rabolnak el az egyháztól még ezután is, számszerint alig tudnánk megmondani. De hogy veszítünk nap-nap után, az bizonyos. Vajjon ez a folytonos veszteség nem teszi-e az egyház kötelességévé, hogy a mostani ujságok megjavítása s új ujságok alapítása által a fennálló bajon segíteni törekedjék? . . . Nem kellene-e teljes erőnkkel azon lennünk, hogy a vallás-erkölcsei szellemi szolgálatában álló lap befolyásolja százak, ezrek lelkét, s vezesse helyes irányba az olvasóközönséget? Külön feleletre azt hiszem nincsen is szükség!

És az ujságnál még sokkal-sokkal inkább hiányzik az *imádságos könyv*. Ez az evangélikus hitbuzgó léleknek mindennapi kenere. Folytonosan halljuk a panaszt, hogy legszentebb jogát és kötelességét, az imádkozást oly kevés ember gyakorolja. Mint szeretném ilyenkor a panaszkodóktól megkérdezni, hogy vajjon megtettünk-e mindent, hogy mindenki imádkozhassék? Hány szegény ember kezéből hiányzik az imádságos könyv! Hányvan vannak hitfeleink között, kik más vallásúak közé ékelve, félreesve a templomtól, felejtve az egyháztól, hiüket alighogy éleszthetik, alighogy védelmezhetik, mert nincsen annyi pénzük, a mennyivel a szépen bekötött imádságos könyvet megszerezhetnék. Hányvan vannak, a kik koldusságukban is vágyva az Istennel beszélgetés után, a más vallásúak ingyen adott imádságos könyvét fogadják el s hogy ajkuk azt az imát morzsolgatja, lassan-lassan a szívük is hozzáalakul ehhez az imádságos könyvhöz. Ki az oka, ha elvész az én népem? . . . Kicsoda? . . . Bárcsak a felelőség eme nyomasztó terhétől megszabadítaná egyházunkat a Luther-Társaság. Bárcsak minden anyagi előnyt, minden tervet félretéve, imádságos könyvet adna ki s szórna szét a hívek ezrei közé. Ne olyat, a mi drága, — hisz olyan úgy is van, — hanem a mit ingyért adhat, avagy egy néhány fillérért! . . . Pénzt nem hozna, az igaz, — de isten-áldást azt igen!

Lássuk meg hát a veszedelmet, mely környékez mindenfelől. Ne nyerjen megerősítést a próféta szava: „elvész az én népem, mert tudomány nélkül való! . . .“ Cselekedjünk mint férfiak! . . .

Kapi Béla.

SZEMLE.

A **katholikus sajtó** ujjong örömeiben, hogy a szabadelvűség a választásokon halálos sebet kapott s az elvzés okvetlenül bekövetkezik. Lelkők már látja azt a „keresztény Magyarországot“, a minőről évtizedek óta izgatóbbnál-izgatóbb képeket festett ittasult pillanatokban a csalékony képzelet. Természetesen ennek a „keresztény államnak“ első feltétele az egyházpolitikai törvények eltörlése, a gyermekek vallásáról szóló kivételével, mely a lélekalászásnak zabolátlan vásárteret enged. Az öröm azonban alkalmasint korai. A szabadelvűség már annyira úrrá lett a lelkeken s annyira meggyökerezett a magyar gondolkodásban, hogy azt onnan többé kiirtani lehetetlen. Az az állapot, hogy nálunk valaha a katholicizmus ismét elnyomja a protestáns egyházat, be nem következhetik, a mint a nemzet nem térhet vissza a nomád élethez, ha egyszer már ivott a magasabb kultúra italából. Ismételjük, ez a veszedelem merő káprázat csupán. Más oldalról támad az igazi ellenség; bent a falakon belül áruló lappang, a magunk renyhésége, nembánomsága, mely a *bástyákra* szeretné bízni azt, a mi az *örizők kötelessége*. *Pét* az baj, — ha végkép meg nem öl is, de fölöttébb elgyengít bennünket. Bekés-Csabán, Orosházán, legnagyobb gyülekezeteinkben a socialismus pusztít s ilyen módra bomlik, szakadozik egyházunk. Mindennek más orvossága nincsen, minthogy egyházunknak saját magát kell vizsgálni szemmel figyelnie, aluszékonyaságából kigyógyulnia; minden iz újuljon meg az evangélium lelke szerint bennünk s akkor a keresztényiség oly hialommá válik ismét, a mivel semmi sem versenyezhet. Akkor igazán veszélytelen minden támadás és ostrom, mely reánk tör. Észak-Amerika protestáns egyházai minden állami védelem és segítés nélkül, pusztán a bennök lakozó élő hit erejénél fogva virágnak, sőt az állam alakulására, alkotmányára, politikai életére irányadó befolyással vannak. Vajha állandóan elménkben forgatnánk, hogy az anyagi jólét, a földi bőség nem minden s rendszerint a legszegényebb gyülekezeteinkben legotthonosabb Krisztus szelleme.

Pap és tanár. Megint fölmerült ez az ellentét, igaz, hogy a szenvedély és keserűség diktálta toll alá. Papi sérelemképen van feltüntetve, hogy az egyházkerületi elnökségek a szerkesztőt a tanáremberek közül szemelték ki. Mellőzzük annak fejtegetését, hogy ez a fel-fogás mennyire ellenkezik az egyetemes papság elvével, a melylyel egyházunk jövődjé összeforrott s melylyel marad vagy bukik. Bennünket most inkább a dolog gyakorlati oldala érdekel. Hová fog egyházunk jutni, ha minduntalan ellentéteket vadászunk s gyanakodó, irigy szemekkel nézünk egymásra? Ha azokat, a kiknek a közegyház érdekében az együttműködés volna hivatásuk, meggondolatlan vagy önzés sugallta szóval elválasztjuk egymástól, elidegenítjük a közös célpótlhatatlan kárára. Ép ily módon lehetne üszköt vetni a lelkesek és világiak közé, hogy egymás támogatása helyett áskálódjanak egymás ellen. Nincs talán elég okafáslunk annyi elzüllött egyház példáján, a hol a pap és tanító közé éket vert valami jóakaró kéz? De elég a példából. Fölösleges a józan értelmű és nemes-

lelkü elfogulatlan előtt bizonyítgatni, hogy az egyházra mindegyik: munkamező egyiránt fontos, Isten előtt egyiránt kedves. Az egyéniség értéke nem attól függ, *mi-féle mezőn* munkálkodik valaki, hanem, hogy milyen *hűséggel, mekkora köteleességtudással* és mily fokú önmegtagadással munkálkodik. Ez lehet csak az egyéniség mértéke. A hanyatlás szomorú bizonyossága az, a midőn féltékenykedünk egymásra, a helyett, hogy vállvetve munkához látunk. Azt áruljuk el, hogy magunkat jobban szeretjük annál, a kinek önfeláldozó szolgálatára fölesküdtünk. „*Divide et impera!*“ volt mindig az önzés elvére alapított uralkom elve. Ezt az elvet ma sem vallhatja és követheti más, csak olyan lélek, a ki a földi érdektségében rátapadt önzéstől megtisztulni nem tudott. Részünkről az öröm és elragadtatás érzésével nyújtjuk mindenki felé kezünket, a ki e szent veteményes kertben hűséggel dolgozik; nem nézzük, honnét jött, mi a szerszáma, csak arra figyelünk, kicsap-e szeméből, szavából, munkájából amaz égi láng, a miről a Krisztus igaz tanítványai egymásra ismernek.

TÁRCA.

M i s s i ó.

Japán és a keresztyénség.

Irta: Dr. Pröhle Vilmos.

Harmadszor veszem immár kezembe a tollat, hogy erről a tárgyról elmondjam azt, a mi szerény ismereteim körén belül esik, s ezért a jelen alkalommal, bár gondosan fogok arra ügyelni, hogy a japáni keresztyén hittérítés kiemelkedő, történelmi jelentőségű mozzanatait kellőképen méltassam s eredményeit oly irányban is megvilágítsam, melyről korábbi munkáim népszerű irányzata miatt meg nem emlékezhettem, a lélek hajt, hogy ezuttal kiterjeszkedjem számos olyan kérdésre is, melyeket egyrészt a tények tárgyilagos vizsgálata állít előtérbe, még pedig szinte követelőleg, másrészt egyéni, de merem remélni, nem egyedül álló felfogásom, figyelmen kívül hagyynom nem enged.

Maga a tárgy két szempontból való vizsgálatot követel.

Az egyik szempont: mikor, mily körülmények között, milyen bevallott vagy be nem vallott célzattal lépett fel a keresztyénség távoli atyáinkfiai között; mik voltak nyílt vagy rejtett rugói és eszközei, s ezzel szemben a másik szempont: hogyan fogadta az Ige hirdetőit s magát az Igét a japáni nép a maga sajátos állami és társadalmi viszonyai között, mily észjárással igyekezett azt követni, vagy terjedésének útját állani, koronkénti kedvező vagy kedvezőtlen hangulatának mik voltak okai és céljai s mindezeknek alapján e keresztyén hittérítésnek igaz, önzetlen és becsületes céljaiból mennyi valósult meg és mennyinek megvalósulása remélhető.

Hogy sokan vannak, a kik az eredményt pusztán a megkeresztelt japániak lélekszámából hajlandók megítélni, azt jól tudom, s azoknak épülésére végtelenül keveset nyújthatok, mikor a statisztikai adatok kényszerítő hatalma még kétszázézer megkeresztelt japániról sem enged szólanom, bár a XVI. század közepén megindult s négy evtized múlva már félbeszakadt térítési munka idejét is számítva az 1859 óta folyton tartó hittérjesztési korszakkal együtt, közel 90 évi missiói tevékenység méltatása vár reám.

Azonban mindjárt itt megjegyzem, hogy az eredmény sokkal nagyobb, mint a közlött és közlendő szám-

adatok mutatják, sőt bizonyos tekintetben az igazi szent cél szempontjából nézve értékesebb, mint hogyha nem kétszázézer, hanem kétmillió megkereszteltről beszélhetnénk, de ezzel aztán a keresztyén hittérítés minden eredménye ki is volna merítve. Azonban beszéljenek ezután maguk a tények, melyek sokkal ékebben szólnak mint akár a zengő érc, akár a pengő cimbalom!

Európában már a mult emlékei közé tartozott Nagy Constantín látomása, Julianus apostasisa, a szászok, westfálok, skandinávok és magyarok megtérítése ép úgy mint a homousion és homoiousion vitának máglyái, a keresztes hadjáratok daliás kora s az albigensek véres alkonya, s immár új hit és culturharc indult ki Germania évszázados kemény tölgyei közül, szabadságot követelve a lelkiismeretnek, becsületet az anyanyelvnek, királyi jogot az igazságnak, mikor Loyola sötét gárdája először kezdte hirdetni távol napkeleten a középkori papisticus keresztyénséget, mely itthon már elavult, de az indiai és Csendes Óceán szigetén lakó népeknek egészen új volt, egészen csudás.

Japánt ebben az időben fedezte fel Pinto, portugál hajós, kit erős tengeri viharok a Kiusúhoz tartozó kis Tanegasima szigetre vetettek.

Pinto előtt európai ember nem fordult meg ama tájakon s Japánnak csak neve volt annyira a mennyire ismeretes Marco Polo emlékirataiból, a ki Kublai mongol khán udvarában hallott róla csudás dolgokat; azonban 7 évvel Pinto kalandja után már portugál jezsuiták és ferenerendű hittérítők szállottak partra Kiusú szigetén.

A Japánban való hittedjesztéshez kedvezőbb időpontot alig lehet képzelni.

Az egységes központi hatalom akkor már régen megszűnt, csak árnyéka maradt meg üres címekben, melyeket tehetetlen emberek viseltek s babonává fajult ősi hagyományok őriztek meg a teljes pusztulástól. Japán tényleg számos apróbb tartományból állott, melyeknek urai, a daimiók, nem törődtek se a császárral, se a császár világi hatalmát képviselő sógunnal, de annál többet hadakoztak egymással.

Állottak még, mint jó részt ma is állanak, a japáni mythologia istenségeinek egyszerű templomai a szent berkekben; állottak, mint ma is állanak, az 1000 évvel ezelőtt Koreán át bevándorlott buddhismus sárkánydiszes oltárai és szentképei, de becsülete csak a kardnak meg a vitézségnek volt, úgy annyira, hogy egy samurai (katonai köznemes) nem riadt vissza azon gondolattól, hogy valami szentképből csúfot üzzön, de hogy egy útjában heverő kardot tiszteletlenül félre lökjön, arra már nem vitte volna rá a lélek, mert a kard szerinte szent volt, mint az igazi férfilelek symboluma, melyet a fegyverkovács áhítatos imádságok közt edz oly keménynyé, mint a samurai szív, csiszol oly fényesre, mint a napsütötte jégzirt, oly élesre mint a sátán nyelve.

A japáni nép pedig, a milyen makacsul őrzi jellemének ősi alapvonásait, ősapáinak emlékét, akkor is kész volt elméjébe bármit befogadni, s ha hasznosnak látta, magáévá tenni, mint akár manapság.

Volt is foganatja a térítők munkájának, kik különben sem igen törődtek mással, mint hogy mennél előbb s mennél több embert megkeresztelhessenek, s az igazi keresztyénségnek a szivekbe való beplántálására nem sok gondot fordítottak: beérték a credoval, mit a neophyták utánuk mondtak. Xaver Ferenc japáni levelei eme első hittérítés számos érdekes epizódjáról számolnak be s elismeréssel szólnak a japáni nép értelmességéről és műveltségéről. Szerinte a legtöbb ember tud írni és olvasni, de a megkeresztelték sokat keseregnek

azon, hogy Isten miért nem vezette hozzájuk előbb az ige hirdetőit s miért zárta ki ez által őseiket az üdvösségből, hogy ezért a meg nem tértek közül sokan neheztelnek Istenre, s bár szívük kész volna a hit befogadására, idegenkednek a keresztség felvételétől.

Hogy a közvélemény ilyen kérdésekkel is foglalkozott, abban első sorban maguk a tértörők voltak hibásak, kiknek egyik legtöbbször használt fegyverük az a tétel volt, hogy a ki a keresztség és a halotti szentsegek nélkül hal meg, okvetlenül elkárhozik.

De ez a fegyver sokszor rosszul sült el.

Kiusú szigetén volt például egy daimió, a ki nagyon szívesen hallgatta a megváltás tanát s már-már kész volt megkeresztelkedni, de előbb megkérdezte a hozzá járó páttert arra nézve, hogy az ő apja, ki nem lehetett keresztyénné, mert még a hitterjesztők megérkezése előtt meghalt, a pokolban van-e, vagy a mennyországban. A bölcs páter abban a hiszemben, hogy egy kis rájlesztés csak siettetheti a daimió elhatározását, kerekén azt felelte, hogy csak a pokolban lehet, ha nem volt keresztyén. A daimiót erre elfutotta a méreg, a páttert elkergette s többé hallani sem akart a keresztyénségről, nem férvén fejébe, hogy önnön hibáján kívül miként kerülhetett a pokolba egy olyan talpig ember, mint a milyen az ő apja volt.

Az ilyen és hasonló esetek dacára rohamosan terjedt a keresztyénség, lehet hogy bosszúságára a sintóista és buddhista papoknak, de a daimiók maguk nem igen akadékoskodtak. Az egyik a sok közül egyenesen azzal vigasztalta az új hit terjedésétől megijedt miniszterét, hogy a hol 36 szekta elfér, ott a harminchetediknek is találhat helyet.

E nagyfokú türelmesség mellett nem esuda, hogy az a küldöttség mely a jezsuiták kezdeményezésére 1583-ban Rómába indult páter Valegnani vezetése alatt, s melyben négy daimiófi is részt vett, soha nem remélt fényes eredményről tehetett jelentést XIII. Gergely pápának.

De a visszahatás hamarosan bekövetkezett és pedig politikai okokból.

Az itt felölelt korszakban a nap istenasszonyának, Amateraszú ómikaminak családjából származó mikádók közül uralkodtak: Gonara (1527—1558) és Ogimacsi (1558—1587), de politikai hatalmuk egyáltalában nem volt. Hasonlóképpen teljesen tehetetlenek voltak az oligarchákkal szemben az Asikaga családból való sógunok, a császárok világi hatalmának letéteményesei: Jositeru (1546—1565), Josihide (1565—1568) és Josiaki (1568—1579).

Ezzel szemben teljesen függetlenül uralkodott a maga területén vagy 32 daimió-család, melyek közül legkiválóbb volt a Móri, Akamaczu, Aszakura, Date, Imagava, Tokugava, Mijosi, Oda, Hoszokava, Csoszokabe és Simazu ház.

Ezek a családok szünet nélkül hadakoztak egymással: ma így, holnap amúgy csoportosultak közös érdekből közös ellenség ellen, ma az egyik, holnap a másik lett földönfutóvá, de mindegyiknek leghőbb vágya az volt, hogy az Asikaga sógunokat megbuktassa s a világi hatalmat egész Japán fölött magához ragadja.

Az Oda-család a kis Ovari tartományt, mint ősi birtokát, őrizte vitézül a hatalmaskodó szomszédok ellen, s Oda Nobunaga (1534—1582) mint ritka tehetségű és szerencsés hadvezér vitézül megállotta helyét minden támadással szemben, s hogy szerencséjének semmi hja se legyen, az ő kis királyságának Nakamura nevű falujában született Japánnak egyik legnagyobb vitéze s az egész világnak egyik legnagyobb hadvezére, Hidejosi.

Igaz, hogy parasztnak, sőt koldusnak született, hogy kora ifjúsága tele volt súlyos erkölcsi tévedésekkel, de géniusza nem csak hogy elzúlleni nem engedte, hanem káprázatos magasságba emelte kortársai fölé. Nobunaga szolgálatában parasztból nemessé, kályhafütőből várparancsnokká, majd tábornokká s ura hatalmának növekedtével daimióvá lett. Ő buktatta meg az Asikagákat s ültette a sóguni székbe Oda Nobunagát. S mikor arról van szó, hogy Japán és a keresztyénség hogy állanak egymással szemben, lehetetlenség e rendkívüli embert hallgatással mellőzni, mert benne a japáni nép géniusza öltött testet s ugyanazok az okok, melyek őt több mint 300 esztendővel ezelőtt a keresztyénség kegyetlen üldözésére indították, voltak legfőbb akadályai a 19-dik század közepén újból megindult keresztyén missió jelentékenyebb eredményességének.

A buddhizmus, melyben Hidejosi nevelkedett, az embernek nem annyira isteni eredetét, mint isteni rendeltetését vallja, a sintóizmus pedig, mely népének ősi hitvilága, az elődök tiszteletében látta és látja kimerítve az embernek a mindennapi élet gondjain és bajain túl emelkedő kötelességeit; de Hidejosi mindezzel keveset törődött; neki csak egy vezéreszméje volt: Japán egyesítése s világhatalmának megalapítása. A mi nem ezt a célt szolgálta, azt vagy közömbösnek tartotta, vagy ha oka volt rá, üldözte minden hatalmával.

Mikor Nobunaga halála után, kinek mindig hű szolgálója volt, 1582-ben magához ragadta a kormányt s hosszasan tartó küzdelmek után a még meg nem hódolt oligarchákat is hódolatra kényszerítette, első gondja az volt, hogy a nép nyomorán, mely a századokig tartó belháborúk miatt szinte égbekiáltó volt, enyhítsen a mennyit csak lehet.

A keresztyénséggel szemben eredetileg közönyös volt úgyannyira, hogy midőn 1596-ban háborút indított Korea és Kína ellen, az egyik hadtest vezetését a keresztyén Konisi Jukinaga tábornokra bízta. Ugyanakkor magában Kiotóban sok ezerre rúgott már a keresztyének száma és senki se háborgatta őket. Mikor azonban Hidejosi korábbi gyanakvásait némely portugál tengerészek nyilatkozatai is megerősítették, melyek szerint a keresztyén hittérítés a portugál és spanyol hadak útját van hivatva előkészíteni, hogy Japán leigázása annál simábban menjen, a legirgalmatlanabb üldözést rendelte el a keresztyének ellen.

Sok százezerre rúgott már akkor a keresztyének száma Hidejosi birodalmában s az üldözés rettentően véres volt, mert nagyon, de nagyon sokan inkább választották a halált, mint a kereszt megtagadását. Igaz, hogy a buddhista papok örültek a dolgok ilyen fordulatán, lehet hogy némileg az ő kezük is dolgozott alattomban, de annyi bizonyos, hogy se Hidejosit, sem a japáni népet eme borzalmas időkből nem a vallási gyűlölet vezette, hanem csupán hazájuk függetlenségének féltése, melyet a missionáriusoktól ígért *jobb hazáért* nem voltak hajlandók cserébe adni. Ha pedig ez az aggodalom tévedésen alapult is, mint a hogy sokan állítják, akkor is csak sajnálatos, de nem kárhoztatható, ép úgy mint annak a mult század második felében való újbóli felmerülése.

Hidejosit 1598-ban dicsősége és hatalma tetőfokán érte utól a halál.

Örökébe Tokugava Iejaszu lépett, az egyetlen daimió, a ki számításból, nem kényszerűségből hódolt meg előtte.

Iejaszu talpig ember volt, mint hadvezér és államférfiú egyaránt kiváló. Hidejosi a maga életére, Iejaszu pedig látszólag 267 esztendőre, valójában azonban beláthatatlan időkre egyesítette Japánt.

Ijejaszu 1600-ban Szekigaharánál a világtörténelem egyik legvéresebb csatájában fojtotta el az ellene támadt pártütést s attól fogva felvette a sóguni címet, mely 1867-ig az ő családjában szállt apáról fiúra. Székhelyéül Jedót választotta, a mikádókat ő is, ivadékai is meghagyták hatalom nélkül való tekintélyükben, s családi politikájuk az ország egységének és függetlenségének fentartása volt.

A Tokugavák törvényei és állami intézményei helyreállították a nép jólétét a legtökéletesebb feudális formában, úgy hogy Japán 1600—1854-ig igazán boldog volt s az állam gépezete sok ferdeségei mellett is bámulatra méltó pontossággal és szabatosággal működött.

A száz meg száz esztendőn át tartó belháborúk után beállott harmadfél százados béke a Tokugavák érdeme. Az egységes nemzeti eszme, a büszke nemzeti öntudat, mely a japáni lobogót éppen a mi napjainkban viszi diadalról-diadalra, ebben a korban alakult ki és izmosodott meg oly esudálatosan.

Tokugava Ijejaszu a keresztyének üldözését is folytatta, még pedig hihetetlen erélylyel, s mint Hidejosi, ugyancsak az állam egységének és függetlenségének érdekében.

Legjelembőbb a Tokugavák korára az a rendelet, melyet a harmadik Tokugava sógun, a nagytehetségű Ijemiczu bocsátott ki, mely rendelet szerint, halállal kell lakolnia annak az idegennek, a ki lábát Japán szent földjére teszi, japáni ember pedig szintén életével fizet, ha idegen nyelveket tanul, idegen országokba akar utazni, vagy a keresztyén hitre tér.

Kivételt egyedül a németalföldiekkel tettek a Tokugavák. Azoknak szabad volt évenként egy hajóval, kereskedés céljából a nagaszakii kikötőben megjelenő, állítólag azért, mert a keresztyének üldözésében segítették voít a japáni hatóságokat.

Az első keresztyén misszió tehát szomorú véget ért, s a Tokugavák uraima alatt a keresztyénségnek csak hire maradt meg ama tilalomfákon, melyekre Ijemiczu rendelete volt kifüggesztve.

EGYHÁZI ÉLET.

Spener Fülöp.

1635—1705.

A XVII-ik század nagy theologiai vitái közül egyik sem szántott oly mély barázdát a theologiai tudományokban és az egyházi életben, mint az orthodoxismussal a pietismussal való harca, a mely Spener nevéhez fűződik, kinek kétszázados halála évfordulója ép a folyó év február 5-ikére esett.

Spener korában a merev orthodoxismus volt az egyedül uralkodó theologiai irány; azokból a harcokból fejlődött ki, a melyeket a lutheri theologianak egyrészt a római katholicismussal, másrészt a különféle sektáskodó irányokkal kellett megküzdeni. A tan tisztasága s megszilárdítása volt a vezérlő elv s a neves theologusok mindjobban azon voltak, hogy a reformatió küzdelmeiből győztesen kikerüljön igaz tant minden irányban megerősítsék, s abból egy szikrányit sem engedtek. Természetesen, hogy az az aggodalom, a melylyel igazukat védték, lassan-lassan merevséggé fajult s így keletkezett, így lett egyedül uralkodóvá az a merev orthodoxismus, a mely ellen Spener harcot kezdett.

Leuke megundorodott az orthodoxismus ridegségétől; melegséget, életet akart a tannal körülbástyázott és

meghatározott formákba önteni. Maga körül, kortársai-ban, sem a szószéken, sem a gyülekezetben nem találta meg amaz élő hitet, mely őt a szeretet cselekedeteire sarkalta. Nyíltan hirdette, hogy a korabeli theologia az üdv életétől utjáról letérve betűtheológiává sülyed s nem hogy életet keltene, de még azt a csekély életet is kiöli, a mely az egyháztagnakban itt-ott lappang. Ebben az értelemben hirdette, hogy a reformatió még nem teljes, még korántsem történt meg minden, a minnek bekövetkezése mulhatatlanul szükséges.

Reformatóri öntudat töltötte el Spenert s tényleg reformátor lett belőle. Szemében nem a dogmatikai alakulás, nem a tan megváltozása volt a fődolog, hiszen élete végéig hű fia maradt a lutheranus egyháznak, hanem az egyházi élet megélenkülése. Ezért kezdte ő munkásságát kis körben, az úgynevezett „*collegia pietatis*”-ben. Azokból fejlődött ki a pietismussal nevezett mozgalom, a mely az egész lutheranus egyházat át meg át járta. Lelkének szent meggyőződése, szívének belső érzelmé volt az, hogy a hithez és igazhitéshez a szeretetnek is hozzá kell járulnia; ezt a meggyőződését plántálta ő azokon a bizalmas összejöveteleken híveinek szívébe; s mivel őszinte lelkesedés, igaz szeretet nyilatkozott meg szavaiban Krisztus iránt, hamar meghódította a sziveket.

A frankfurti paplaktól egyre szélesebb és szélesebb körre terjed hatása. Beszédmodora, prédikálása, majd minden egyes megjelent műve, a melyben folytonosan arra ösztönözte korát, hogy merüljön el Krisztus szeretetébe s éljen áhitatos, szent életet, folyton több és több hívet hódított zászlajának. De mint gyakran megesik, nem értette meg teljesen az egyvivásu nemzedék, nem értették meg hívei s nem értették meg ellenségei.

Hívei túlságba csaptak. A Spener-hirdette Krisztussal való benső közösség náluk külső szemforgató ájtatoskodása fajult; magukat jobb, különb keresztyéneknek tartották másoknál s így természetesen idegenkedést keltettek maguk iránt. Spener, a kiből a reformatió előtti mystikusok lelke újra feltámadt, híveinek túlzásait nem tudta kárhóztatni s e miatt az ellenszenv és gyűlölet lassan-lassan ő ellene is fordult. Áskálódtak ellene. Nemsokára el kellett hagynia Frankfurtot, Drezdába került, innét Berlinbe, de hatalmas szelleme mindenütt tudott a zászló köré táborot, sereget gyűjteni. Hevesebb követői közül megemléltendő Francke Hermann, Anton Pál, Schade János, a kik sok viszontagság után utóljára Halleban találtak megfelelő munkatért, a hol különösen Francke az általa alapított árvaintézettel halhatatlan emléket állított életének.

A pietismus a hallei egyetemről terjedt el egész Németországban s erről az egyetemről hozták hozzánk Magyarországra is az ott tanuló magyar theologusok. Hazánkban ismétlődött a németországi harc. A rózsahegyzi zsinaton Kerman Dániel ostorozta ezt az irányt kérelmetlenül haraggal, de nemesak kiirtani nem tudta, hanem még ezután indult virágzásnak. A felvidéken aránylag csekély nyoma maradt; az egész mozgalomnak emlékét az a szokás őrzi, hogy temetéseknel a menet élén a pietisták kezdtek a keresztnak hordozását. A dunántúli magyar vidékeket azonban egészen meghódította Halle iskolája. Ez a párt adta a kerület legkitünőbb papjait, vezérembereit, püspökeit, a kik mind erős hitű, hatalmas alkotó tehetségű férfiak voltak s működésük utolsó hullámverését még a XIX. század is érezte. A pietismus itt nem újságával, divatos voltával, hanem igazán belső termékenyítő erejével győzte le az elreszült orthodoxiát. (Zsilinszky: Egy forradalmi zsinat. — Payr Sándor: Magyar Pietisták a XVIII. században.)

A pietismus — aranykorában — pusztán az egyházi élet megújítására törekedett, a második nemzedék már a tan felfogására is kiterjesztette figyelmét; a lutheri tantól eltérő nézeteket kezdett hirdetni az újjászületésről, megigazulásról, az egyházi hivatalról. Ez utóbbinak felfogásában közel járt a keresztyénség régibb századaiban erős donatista állásponthoz.

Általában Spener mozgalmának sokat köszönhet a protestantismus. Néki jár elismerés a confirmatio szép egyházi szokásának feltámasztásáért. A pietismus egész sor egyházi költőt szölkáltatott meg, a kiknek ihletett énekeit mai napig őszinte, mély áhitattal énekeljük. Árvaházakat, jótékony intézeteket, iskolákat emelt, az irodalomnak új aranykort teremtett. Nálunk a teljes szolgaság korában a pietismus táplálta éhező népünket lelki eledellel. Ezért áldja Spenernek emlékét az egész evangélikus egyház.

Dr. Tirtsch Gergely.

Fürst János †. A pozsonyi evang. egyháznak gyásza van, elnöklő lelkésze, Fürst János, hosszas nehéz szenvedés után febr. 6-án meghalt 64 éves korában. Temetése nagy részvét mellett febr. 8-án ment végbe a nagytemplomból, a hol Schmidt K. J. németül, Trsztyénszky Ferenc esperes magyarul mondott az elköltözöttnek meleg búcsúszt. A gyülekezet kegyelete megható módon nyilvánult iránta, koszorúk tömege borította a koporsót. Az egyház intézetein kívül részt vett a végtisztességen a theol. akadémia tanári kara és ifjúsága, Pozsony szab. kir. város hatósága, a testvéregyházak előjárósága s a nagyközönség, mely ismerte, becsülte s a melynek nehéz lesz lemondani arról, hogy alakját nem látja többé.

Fürst János, a mint a pozsonyi evang. lelkészek anyakönyvébe irt önéletrajzából tudjuk, 1841 november 18-án a vas megyei Mária falván született, Felső-Lövön, Sopronban és Halleban tanult, a hol Beyschlag, Wuttke, Jacobi, Erdmann előadásait hallgatta és Tholuck glau-chai paróchiáján meleg baráti szívet is talált. Nagy örömet beszélgetett hallei emlékeiről, az Ulrich-templomban prédikált is egyszer, — de minden emlékénel becsebb volt az, hogy Tholuck és családja az épen akkor árván maradt ifjút fiú- és testvérképen vigasztalta, hogy ne érezze mindjárt az apátlanság dermesztő hidegségét. Hazajöve Haubner Máté pappá avatta s előbb Székács József mellett Pesten, majd Geduly mellett Pozsonyban káplánkodott. 1866-ban a vas megyei Kukmér hívta lelkészül, 1878-ban a nagyteknélyű Pozsony választotta meg Geyer helyére. A pozsonyiak szeretetét rövid időn megnyerte s alesperessé, ker. törvényszéki bírónak, majd a theol. akad. kisbizottság elnökévé választották. Mindegyik hivatalában hűséggel járt el; évek hosszú sora óta volt a pozsony városi elemi iskolák felügyelője, a lyceumban több ízben kerületi elnök. Sokszoros kudarc sem kedvetlenítette el attól, hogy a theol. akadémiának önálló szabad theol. facultássá fejlesztésén ne munkálkodjék. A theologia tudományos művelését korán háttérbe szorította nála a gyakorlati lelkészkedés sok gondja, követelése, de azért a szabadelvű theol. felfogást, a tudomány iránt való érdeklődést haláláig megőrizte. Egyik utolsó öröme volt a magyar Luther megjelenése. Az ő pozsonyi pásztorkodása a nagy alkotások idejére esik (akadémia, új lyceum, Theol. Otthon, lyc. internátus stb.) s egyháza megható módon ünnepelte 1903-ban 25 éves szolgálati örömmünnepét. Pozsony városának is egyik legnépszerűbb alakja volt; mint városi képviselő nem faltörő, de határozott harcosa a magyar hazafias iránynak, a mely egyik oszlopát vesztette benne.

Földi pályája nem volt tüneményes; nem fényes, inkább zajtalan, állandó sikerek jellemzők. Nagy megpróbáltatások nem érték, családi életében teljes boldog-

ságot talált, de semmi szerencse nem keményítette meg szívét; az élet javaival bölesen, szerényen élt s kedélyessége révén a gyülekezet sok családjának szeretett lelkiatyjává lett. Özvegye, hat gyermeke maradt; egy leányát Szeberényi Lajos Zsigmond, csabai lelkész, egy másikat dr. Tolnai Vilmos, budapesti evang. gymn. tanár bírja nőül.

(K. S.)

Hegyi Mihályné meghalt. A régi idők, Czobor Erzsébetek és Lorántffy Zsuzsánnak korának egy kései sugára hűnyt el Hegyi Mihálynéban. Testestől-lelkéstől magyar nő volt, egyúttal szigorú protestáns, a ki egész életének, veritékének gyümölcset, lelke szerelmét e két oltár között osztotta meg. Nem volt esztendő, hogy egy-egy nagyobb alapítványáról ne hallottunk volna. Végrendeletében is gazdagon gondoskodik templomról, iskoláról, árvaházakról, szeretetintézményekről, a melyek szívéhez nőttek. Egyik örököse a Magyar Prot. Irodalmi Társaság. Kegeletes lelkületét jellemzi, hogy a magyar gályaraboknak Debreczenben emlékoszlopot állított. Áldás, szeretet a nemes nő emlékének!

Japán és a keresztyénség című mai közleményünk külön is felhívjuk olvasóink figyelmét. Írója dr. Pröhle Vilmos a japán nyelvnek és irodalomnak egyik legalaposabb ismerője, a ki külföldön is számot tenne. Csak örvendhetünk, hogy az Óralló munkatársai közé állt s hogy kutatásaiban, mint jó evangélikus ember a japáni keresztyénség és evangelizáció sorsának is figyelmet szentel.

Kitüntetés. Ő Felsége a magyar király Martinyi Józsefnek, nyiregyházi gymnasiumunk érdemes, nyugalmiba vonult igazgatójának az oktatásügy terén tett szolgálataiért a Ferenc József-rend lovagkeresztjét adományozta. A kiváló tanfőfiú munkásságát lapunk ez idei harmadik száma méltatta behatóan.

Lelkésziktatás. Szenden f. é. jan. 29-én iktatta hivatalába Jánosy Lajos fehérkomáromi esperes Piri Károlyt, a gyülekezet új lelkészét Nehiba Lajos száki lelkész segédkezdésével, nagy közönség, a járási hatóság fejének s az összes felekezetek képviselőinek jelenlétében. Isten áldása kísérelje az új lelkészt bold. Hering Lajos örökében! — *Tótpelsőczön* néhai Kuzma Adolf utódjául febr. 19-én iktatják be Vitális Gyulát, a zólyomi egyházmegye s általában közegyházunk egyik legderékabb papját. Vitálisnak egyházi munkássága eddigi kisebb gyülekezetében s a megyében is köztiszteletet szerzett. Örömmel és reménnyel köszöntjük őt a nagyobb munkamezőn!

Lelkészwálasztás. Kassán, a második rendes lelkési állásra egyhangulag *Mohr Béla*, eddigi vallástanárt választották meg kilenc pályázó közül.

Lelkészelölés. A gyomai ág. hitv. ev. egyház elhűnyt lelkésze helyére Soltész Gyula birdai, Hajts Bálint orosházai, Ménhardt Mihály tiszakálmánfalvi és Friedrich Zsigmond bajai lelkészeket jelölte. A választás még e hónapban lesz.

A zombori ág. hitv. ev. egyház felügyelőjévé Schulz Ágoston dr. kir. ügyészt választotta.

Jótékonyág. Özv. Hunfalvy Pálné, néhai nagy tudósunk s kiváló hitsorsosunk özvegye elhatározta, hogy boldogult férjének az egyetemes evang. egyház theol. akadémiájára (Pozsony) tett alapítványát megkészszerzi s addig is, míg a tőkét lefizetné, évente 800 koronát szán kamat fejében ösztöndíjra. A nemeslelkű és keresztyén módon gyászoló özvegyen és szent elhatározásán legyen Istennek gazdag áldása! — Gr. Andrassy Dénes. a jótékonyágáról országszerte ismert főúr, a kladzani evang. gyülekezet (Zemplén m.) templomának helyreállítására 1000 koronát adományozott. Áldás a kézre, mely fáradhatatlan a jötevésben!

Vitéz Lajos febr. 7-én a podluzányi lelkészi állást elfoglalván, helyére dunáninneni ker. missionarius lelkészé dr. Baltik Frigyes Kardos Gyula balassagyarmati segédlelkészt jelölte. A választás a ker. közgyűlés dolga.

A besztercebányai evang. egyesület február 4-én műkedvelői szini-előadással egybekötött zene- és táncestélyt rendezett Bethlen-utcai otthona nagytermében. A jövedelmet házvéteiből származó tartozása törlesztésére fordította. A szereplők a besztercebányai evang. családok ifjú sarjaiból kerültek ki. (Benyó Aranka, Furgyik Ilona, Varga Jolán, Valoczky Samuné, Renner Ilonka, Palinay Margit, Koller Jánosné, Berzeviczy Károly, Czemann Sándor, Bányász Andor, Bányász Károly, Stewonka Pál, Teich Richárd, Mühlberger János). Az estély hir szerint szépen sikerült és búsán jövedelmezett.

Sárvár. A sárvári evang. gyülekezet belmissiói egyletének 1904. évi kimutatása számot ad az egy esztendei munkáról. A kis egyházközségben szép és élénk egyházi élet hullámzik. Főere úgylátszik éppen ebben az egyesületben lüktet, mely szegényeket gyámolít, betegeket ápol, vallásos ünnepeket rendez, bibliákat osztogat, templomot díszít, egyházi intézményeket támogat stb. Évi bevétele 852 kor., kiadása 798 kor., vagyona 1421 kor. A füzet egyúttal nyilvános nyugtatás és számadás is. Részünkről sajnáljuk, hogy a jelentés nem karolja fel az egész gyülekezet életét, mert közönségünket az egyházi tevékenységnek minden fajtája érdekli s főképp érdekes volna az egyes munkaágak viszonya egymáshoz.

Sopron jelentése 1904-ről. A soproni ev. gyülekezet népmozgalmi adatai az 1904-ik évben. Lélekszám 9362. Született és kereszteltetett — 9 halva született leszámitásával: 169 fiú és 139 leány, összesen 308 gyermek; köztük 10 fiú és 6 leány törvénytelen (5%). Confirmáltatott 101 fiú és 100 leány, összesen 201 növendék. Házasságra lépett 66 pár, kik mindnyájan részesültek egyházi áldásban; köztük 26 vegyes pár és pedig 9 tisztán evang., 17 pedig vegyes gyermekeveléssel. Meghalt 117 finemű és 128 nőnemű gyülekezeti tag, összesen 245. (Szaporaság 7%). Az úrvacsorával élt: 1507 férfiú és 1091 nő, összesen: 2598. (27%).

A gyülekezeti „testvéregyesületnek“, melynek célja a szegény gyülekezeti tagoknak ingyenes orvosi segélyben való részesítése, esetleg eltemetése, volt 4227 tagja. Kiállított 6333 orvosi rendelvény, eltemetett 102 halott az egylet költségén; kiszolgált 281 adag betegoszt.

Ugyancsak a soproni ev. gyülekezet „Karácsonyfa-nőegylete“ 203 szegény iskolás gyermeket látott el meleg ruhával. Bevétel volt 1200 K 08 f. Kiadás: 1055 K. A kiosztás, miként már hosszú évtizedek óta történni szokott, dec. 23-án d. u. 4 órakor lélekemelő szép ünnepély keretében, a gyermekek, tanítók, szülők, egyleti nők és ünnepi vendégek jelenlétében ment végbe. A vizsga-teremben felállított csillogó karácsonyfa alatt Zábrák Dénes isk. bizottsági elnök mondott magyar és német nyelven beszédet. A gyermekek karácsonyi himnuszokat énekeltek és szavaltak. Ezen kívül a „humanitas“ asztaltársaság 2 fiút és 3 leányt, egy tekézőtársaság 2 fiút és egy „Zöldfa“ vendéglőbeli asztaltársaság 2 fiút látott el teljes ruházattal.

Az ev. kisdédóvóban 100 gyermek kapott játékszereket, ruhaneműt és cukorsüteményt, gyümölcsöt stb. A diakonissák lakásán a gyülekezeti hajadonok, az árvaházban az árva gyermekek kaptak megfelelő karácsonyi ajándékokat. Amott Brunner J. esperes, itt Menyhárd Fr. lelkész intézett a jelenlevőkhöz megható szép beszédet.

A soproni ev. gyülekezet jöltevői az 1904-ik évben. Hogy hűveinkből a hagyományos prot. áldozatkészség még nem halt ki, arról tanúságot tesz a soproni gyüle-

kezet mult évi „Aranykönyve“ is, melybe a következő adatok jegyeztettek be: I. Hagyományok után befolyt a gyülekezeti pénztárba. 1. Néhai dr. Töpler Károly hagyományozott: a) Az egyháznak 600 K, b) A testvéregyesületnek 20 K, c) Az árvaháznak 20 K, d) A kisdédóvónak 20 K. 2. Néhai Mezeyné Emilia asszony: a) Az árvaháznak 400 K, b) Az egyháznak és iskolának 400 K, c) A gyámoldai segélyegyletnek 400 K, d) A diakonissá egyletnek 200 K. 3. Néhai Weinberger Alajos hagyott az árvaháznak 231 K 08 f. 4. Néhai Kreun Alajos az árvaháznak 200 K. II. Alapítványok. 1. Néhai Jány sz. Amring Karolina asszony az árvaház részére 2000 kor. 2. Triebaumerné sz. Eckel Emilia asszony az Eckel Ágost-féle testvéregyesületi-kórházalap gyarapítására adott 2000 K. 3. Lasehober Mátyás Kismartonból az ő ösztöndíjalapítványát ismét 50 koronával gyarapította. 4. Néhai Rupprecht József és neje sirboltalapítványra 4000 K. III. A várostól kapott az egyház: a) iskolai segély címén 34000 K, b) a kisdédóvó részére 1600 K, c) fualtványok értéke 884 K. IV. Adakoztak továbbá: 1. Schaumburg-Lippe Lujza hercegné ő kir. Fensége az iskolás gyermekek karácsonyfájára 200 K és különféle ruhaneműket; továbbá a szegényeknek 50 K. 2. Jány Ferenc a szegények részére tüzelőfára 100 K. 3. A soproni takarékpénztár: a) A kisdédóvónak 100 K, b) Szegény gyermekek felruházására 85 K. 4. Néhai Brinnerné Zsuzsanna asszony gyermekei édes anyjuk végakarata értelmében: a) A helyi gyámintézetnek 100 K, b) Az árvaháznak 50 K, c) A diakonissaintézetnek 50 K. 5. A gyámintézeti nőegylet szegény iskolásgyermekeknek tanszerekre és énekeskönyvekre 172 kor.

Ugyancsak a soproni gyülekezet kisdédóvóját kibővítette, a mennyiben a három éven aluli gyermekek részére külön helyiségeket rendezett be s azoknak gondozására külön dajkákat alkalmazott, úgy hogy f. évi febr. 1-től kezdve e kisdédóvó növendékei három csoportra vannak osztva. 1. csoport: 1½—3 éves gyermekek egy segédővónő és egy dajka felügyelete alatt. 2. csoport: 3—4½ évesek, 3 csoport: 4½—6 éves gyermekek, mindegyik egy-egy okleveles óvónő vezetése mellett és egy szolgálóval. Mindegyik csoportba 60, összesen 180 gyermek iratkozott be.

Isten áldása legyen a buzgó gyülekezet emberbaráti intézményein!

Halálozások. Krman András, nyug. felső-sztrégovai tanító, élete 78. évében elhunyt Cserencsényben, lelkész fia gondviselése alatt. Jan. 27-én nagy részvét mellett temették el. A boldogult, mint selmeczbányai és sztrégovai tanító szorgalma, jeles módszere és szelidsége révén közbecsülésben részesült. — Petz László volt bágyoni tanító Balassa-Gyarmaton lakó gyermekeinél 66 éves korában elhalálozott. — Benes László, a nyiregyházi gyülekezetnek évtizedeken át buzgó presbyter, iskolaszéki elnöke és felügyelője febr. 2-án elhalt. Áldás a hű egyháztag és odaadó buzgalmú szolga emlékére!

Szerkesztői üzenetek.

Sz. S. Tab. A 9 koronát megkaptuk. Ebből 6 kor-ért Luthert bérmentve elküldtük, 3 kor. pedig az Óráló kiadóhivatalának. Még 1 kor. hiányzik a félévi díjhoz. Ezt alkalmas szíveskedjék talán a II. félévi díjjal együtt a kiadóhivatalhoz küldeni.

U. L. A Luther-Társaság tagjai többfélék. Alapítók 200 kor., örökös tagok 40 kor., rendes tagok évi 8 kor., fiókegyeleti tagok évi 4 kor., pártoló tagok évi 2 kor. befizetéssel. A befizetés arányában kinek-kinek megfelelő iv kiadvány jár. Az alapító és rendes tagoknak mintegy 30 ivnyi kiadványban lehet évente részők. Jelentkezhetni Bendl Henrik pénztárosnál, Falvay Antal jegyzőnél Budapest, IV., Deák-tér 4., Majba Vilmos titkárnál (VII., Rottenbiller-u. 12.) A L. T. elnöke Zsilinszky Mihály.

Csákvár. Levél megy.

Hornyánszky Viktor es. és kir. udvari könyvnyomdája Budapesten.